

'Greenbacks' – ameriški zelenci

Abraham Lincoln je bil zagovornik reforme denarnega sistema in nasprotnik centralne banke. V tistem času je bilo ameriško bančništvo še vedno v slabem stanju, pojasnjuje Stephen Zarlenga v delu *The Lost science of money*. Po državi je okoli 1600 bank izdajalo približno 7000 različnih bankovcev, ki so bili slabe kakovosti. Velik problem je bilo tudi ponarejanje. Veliko je bilo navalov na banke in bančnih panik.

Kmalu po njegovi izvolitvi so se južne države odcepile. Banke so v tej situaciji prenehale s financiranjem. Finančni sekretar Chase je predlagal zbiranje denarja za vojno prek izdaje obveznic in kongres jih je odobril v znesku 250 milijonov dolarjev. Čeprav jih je vlada sprejemala za plačilo davkov, pa uradno niso bili legalno plačilno sredstvo. V kongresu pa se je prav tako rodil predlog (kongresnik Spaulding), da bi vlada izdajala lastni denar. Sekretar Chase je bil proti in je z bančniki iskal druge možnosti. Kljub temu je bil februarja leta 1862 sprejet zakon o legalnem plačilnem sredstvu, ki ga je Lincoln (kljub nenaklonjenosti) podpisal. Obenem je zavrnil ponudbo vzhodnih bank za 150 milijonov dolarjev posojila z oderuškimi obrestmi. Lincolnov ekonomski svetovalec Henry Carey pa je vladno valuto podpiral. Menil je, da sta zlati standard in prosta trgovina ('free trade') angleški orodji za ekonomsko imperialistično osvajanje tujih držav. Prav tako je podpiral vladno regulacijo bančništva in vzpostavitev carin za zavarovanje domače proizvodnje.

Vlada je začela izdajati 'zelence' ('greenbacks'), dolga prosto državno valuto, ki je bila že sama po sebi denar, ni zahtevala menjave v prihodnosti in ni prispevala k državnemu dolgu. Bili so zelo dobro oblikovani in jih je bilo težko ponarejati. Celotna izdaja je bila omejena na 450 milijonov dolarjev in ni bila nikoli prekoračena.

Slika 1: 'Greenback' – ameriški zelenec (vir: www.iamthewitness.com)

'Zelenci' so bili prava valuta in niso potrebovali menjave v prihodnosti. 'Legal Tender Acts' iz let 1862 in 1863 so razglasili vse kovance in valuto, ki jih izdaja vlada ZDA, za legalno plačilno sredstvo za vse dolgove, zasebne in javne (v 20. stoletju je 'Legal Tender Statute' definicijo legalnega plačilnega sredstva pripisal bankovcem Federal Reserve). Zelence so ljudje lahko vezali za 5 let, za kar so dobili obveznice, s katerimi se je vlada obvezala za plačilo 6 % obresti. Glavnico so dobili vrnjeno v zelencih, obresti pa v kovancih. Uvozne carine so ljudje prav tako morali plačevati s kovanci.

Program zelencev so krivili za cenovno inflacijo, vendar pa, kot opozarja Irwin Unger v svoji knjigi *The Greenback Era*, bi v vsakem primeru prišlo do inflacije. Vsaka vojna je namreč inflatorna. Cene so naraščale zaradi primanjkljaja dobrin (dober primer so cene živil med zadnjo vojno v Bosni). Ekonomist John K. Galbraith meni, da je izredno, da je finančni sekretar Chase brez racioniranja živil, cenovnih kontrol ali centralne banke med vojno tako dobro vodil zvezno ekonomijo.

Zelenci so med vojno sicer izgubili na vrednosti v odnosu do zlata, vendar je bilo to pričakovano, saj je bilo zlato bolj uveljavljena valuta. Zelenci so prav tako morali tekmovati z drugimi valutami, poleg tega so bili ljudje še vedno skeptični do papirnatega denarja. Vladni bankovci niso bili povsod sprejeti. Če je bil leta 1865 en dolarski zelenec še vedno vreden 68 centov v odnosu do dolarskega zlatnika, pa je v istem obdobju denar južne konfederacije tako devalviran, da je bil praktično ničvreden (cene so se v štirih letih povečale za 9100 %, 1 dolar južnih držav pa je bil leta 1865 vreden le še 0,017 zlatega dolarja). Dolga prosta valuta je v težkih vojnih razmerah dobro delovala. Zarlega se sprašuje, kako bi se odrezala, če bi večino tega denarja porabili za koristno infrastrukturo...